

‘Hij zal een man van rust zijn...’

Over de theologie en boodschap van het boek Kronieken

– door dr. Jaap Dekker –

Eén van de belangrijkste bijbelgedeelten uit het Oude Testament is de zgn. Natansprofetie in 2 Samuël 7. Wanneer koning David voor zichzelf een paleis gebouwd heeft, krijgt hij het verlangen om ook voor de HEER een huis te bouwen. Hij krijgt daar van God echter geen toestemming voor. In plaats daarvan gebeurt het omgekeerde. Via de profeet Natan krijgt David de belofte dat de HEER voor hem een huis zal bouwen en dat zijn koningshuis voor eeuwig zal voortbestaan. Het belang van deze belofte ligt mede in de messiasverwachting die eraan ontsproten is.¹ Maar dat huis voor de HEER dan? Dat zou er wel komen, maar niet door David. Eén van zijn zonen zou daarvan de bouwmeester zijn. Behalve in 2 Samuël 7 staat deze Natansprofetie ook in 1 Kronieken 17. Bij oppervlakkige lezing lijken deze hoofdstukken aan elkaar gelijk te zijn. Toch loont het de moeite om een spade dieper te graven en eens nauwkeurig op de verschillen te letten. Deze verschillen kunnen ons zicht geven op de eigen theologie en boodschap van het boek Kronieken.

Rust

*Toen de koning zijn intrek had genomen in het paleis
en de HEER hem rust had gegeven
door hem van al zijn vijanden te verlossen,
zei de koning tegen de profeet Natan:...*

Zo begint het verhaal van 2 Samuël 7. De schrijver van 1 Kronieken 17 begint zijn verhaal op vrijwel dezelfde wijze, maar is aanmerkelijk korter van stof:

*Toen David zijn intrek had genomen in het paleis,
zei hij tegen de profeet Natan:...*

Wat in 1 Kron. 17,1 is weggelaten, is de mededeling dat de HEER David rust had gegeven van zijn vijanden. Op het eerste gezicht lijkt dit verschil minimaal en niet zo belangwekkend. Wanneer de Kronist even verderop deze notie van de rust echter opnieuw weglaat, is het zinvol om onze aandacht spitsen. In 2 Sam. 7,11 zegt de HEER tegen David:

Jou heb ik rust gegeven door je van je vijanden te verlossen.

De Kronist heeft dit gewijzigd in:

Je vijanden heb ik allemaal onderworpen. (1 Kron. 17,10)

Wat weerhoudt de Kronist ervan om de rust die God geeft met de persoon van David te verbinden? Het antwoord op deze vraag laat zich een paar hoofdstukken verder vinden, in 1 Kronieken 22. Daar komt de Kronist nog een keer terug op de Natansprofetie. David vertelt daar aan zijn zoon Salomo dat hij graag zelf de tempel had willen bouwen, maar dat de HEER hem daarvoor geen toestemming had gegeven. De reden die David daarvoor opgeeft is dat de HEER hem teveel een man van oorlogen vond. Maar van zijn zoon had God gezegd:

Hij zal een man van vrede zijn,

---

¹ Vgl. W.H. Rose, ‘Messiaanse verwachtingen in het Oude Testament. Oorsprong en ontwikkelingen in de tijd na de ballingschap.’ In: G.C. den Hertog en S. Schoon (red.), *Messianisme en eindtijdverwachting bij joden en christenen*, Zoetermeer 2006, 17-36.

*want ik zal hem rust geven
door hem van al zijn vijanden te verlossen.
Salomo zal hij daarom heten;
tijdens zijn bewind zal ik Israël rust en vrede schenken. (1 Kron. 22,9)*

In de NBG-vertaling is sprake van 'een man van rust'. Vanwege het belang van het trefwoord 'rust' geef ik daar de voorkeur aan. In het boek Kronieken wordt de rust die God geeft dus niet zozeer met de persoon van David, maar met die van Salomo verbonden (vgl. 1 Kron. 22,18; 23,25). Wat kan daar de bedoeling van zijn? Om dat op het spoor te komen, moeten we eerst zien hoe belangrijk voor de schrijver van het boek Kronieken het bouwwerk van de tempel is.

Als David je vader is...

In mijn boekenkast staat een boekje met de titel *Als David je vader is...* Het is een boekje over problemen die mensen kunnen krijgen wanneer er binnen het gezin waarin zij opgroeien geen open relaties bestaan.² Koning David en zijn gezin fungeren hierbij als afschrikwekkend voorbeeld. Ook in zijn gezin bestonden er geen open relaties en daarom ging er van alles fout in zijn persoonlijk leven: zonen die tegen hem in opstand kwamen ... seksueel misbruik tussen zijn kinderen waarbij David ervoor koos om te zwijgen ... een zoon die zijn halfbroer vermoorde... Er zou zelfs nog meer te noemen zijn, ook wat Davids eigen misstappen betreft. Het zal je vader maar zijn. Daar kun je een boek over schrijven.

Toch zou zo'n boek *Als David je vader is...* niet geschreven kunnen worden als je daarbij alleen het bijbelboek Kronieken ter beschikking had. In elk geval zou het dan een totaal ander boek worden, want in Kronieken wordt ons een ander beeld van koning David getekend. Een veel positiever beeld. Terwijl je in het bijbelboek Samuël open en eerlijk leest ook van Davids zwakheden, zonden en gebreken, heeft Kronieken dat allemaal met opzet weggelaten. Davids bestaan als vluchteling voor koning Saul, als rovershoofdman van een stelletje ongeregeld, zijn zonde met Batseba en de moord op Uria, zijn gezinsproblemen,... je komt het in Kronieken allemaal niet tegen. In Kronieken worden over koning David vrijwel alleen positieve dingen verteld.

Davids ijver voor het huis van God

Vooraf besteedt Kronieken uitgebreid aandacht aan het vele werk dat David voor de bouw van de tempel heeft gedaan. Koning David wordt in dit boek voor ons neergezet als een man die vooral door één ding beheerst werd in zijn leven, namelijk zijn verlangen om voor de HEER een huis te bouwen. In 1 Kron. 21-29 doet de Kronist uitgebreid verslag van alle voorbereidingen die David voor de tempel getroffen heeft. Dit boekdeel begint met het ook uit 2 Sam. 24 bekende verhaal van de volkstelling en de straf die daarover voltrokken wordt (1 Kron. 21). Het is één van de weinige negatieve dingen die je in het boek Kronieken over David leest.³ De spits van dit verhaal ligt echter in de bouw van een altaar op de dorsvloer van Arauna, die later de plaats van de tempel wordt. De hoofdstukken die daarop volgen ontbreken opvallend genoeg in het boek Samuël en behoren tot de eigen stof van het boek Kronieken. Pas aan het slot van dit boekdeel, waar een samenvatting volgt van Davids regeringstijd (1 Kron. 29,26-30), heeft het verhaal van de Kronist weer een parallel in het boek Samuël, resp. het boek Koningen (zie 2 Sam. 5,4-5 en 1 Kon. 2,10-12).

Centraal in 1 Kron. 21-29 staan de diverse instructies met betrekking tot de taakverdeling van de Levieten en de priesters die allen dienst deden in en rond het heiligdom, gevolgd door een overzicht van de organisatie van het volk als geheel. Aan deze instructies zijn de hoofdstukken 23 t/m 27 gewijd. Dit geheel wordt omsloten door een tweetal passages, de hoofdstukken 22 en 28, waarin David zijn zoon Salomo de tempelbouw

---

² Teun Stortenbeker, *Als David je vader is... Over problemen door relaties en gezagsverhoudingen binnen het gezin*, Stichting De Hoop Dordrecht 1995.

³ De Kronist verhaalt slechts twee gebeurtenissen waarbij David minder positief naar voren komt: de opvoering van de ark uit Kirjat-Jearim (1 Kron. 13,1-14; vgl. 15,13) en de volkstelling (1 Kron. 21).

opdraagt (zie 22,6-16 en 28,1-8) en de oversten van Israël maant om zijn zoon bij de vervulling van deze opdracht te helpen (zie 22,17-19 en 28,9-21). Bij wijze van afsluiting is daar hoofdstuk 29 aan toegevoegd, waarin de hele gemeente aanwezig is, door David wordt aangesproken, haar medewerking toezegt en in de lofprijzing van David betrokken wordt. Het geheel van Davids voorbereidingen voor de tempelbouw wordt uitdrukkelijk ingekaderd in de laatste periode van Davids leven (zie 22,5 en 29,28). Pas in 2 Kronieken 1 begint het eigenlijke verhaal van Salomo.

De tempel als hoogtepunt in Israëls geschiedenis

Uit dit uitgebreide verslag van Davids voorbereidingen voor de tempel blijkt duidelijk dat het vooral de tempel is, met de daarmee verbonden dienst aan de HEER, die de belangstelling van het boek Kronieken heeft. Dat is niet toevallig. De schrijver van Kronieken leefde in een tijd ruim na de ballingschap, zo'n 400-300 jaar vóór Christus.⁴ In die tijd had Israël al lang geen eigen koning meer. Het was niet meer dan een provincie in het grote Perzische rijk, dat inmiddels zelf al op het punt stond door de Grieken te worden overgenomen. Maar ook al had men dus geen eigen koning meer, wel stond er in Jeruzalem de met veel pijn en moeite opgebouwde tempel!

Nu ja, wat daar voor door moest gaan dan... Deze tweede tempel haalde het niet bij de eerste tempel. Reeds bij de grondlegging waren de mensen van dat besef doordrongen (vgl. Ezra 3,12-13). Met de vroegere heerlijkheid van Salomo's tempel vergeleken, was de huidige tempel als niets in hun ogen (zie Hag. 2,4). De schrijver van het boek Kronieken heeft er blijkbaar over nagedacht hoe hij zijn tijdgenoten, in de nadagen van het Perzische rijk, zou kunnen aansporen om de tempeldienst in ere te houden. Hij heeft dit boek o.a. geschreven om te laten zien hoe belangrijk in de geschiedenis van Israël juist de tempelbouw in Jeruzalem is geweest. Dat als het erop aankomt niet het hebben van een eigen koning, maar het krijgen van een tempel het hoogtepunt op Gods weg met Israël is geweest. De schrijver van Kronieken heeft blijkbaar het gevaar gezien dat Israël het belang van deze tempel zou onderschatten. Hij heeft naar de pen gegrepen om vanuit de geschiedenis een krachtige oproep te doen om de HEER trouw te blijven en de tempeldienst niet te verwaarlozen. Heel het boek Kronieken is één grote oproep tot trouw.⁵

David als inspirerend voorbeeld

De lezers mogen zich daarbij vooral laten inspireren door het voorbeeld van koning David, die zo vol ijver was voor het huis van God. Stel je voor, zegt de Kronist als het ware, dat *deze* David je vader is. Moet je zien wat een liefde hij had voor de HEER en hoe gedreven hij was om voor de HEER een huis te bouwen. Zie ook hoe God zelf in zijn leven aan het werk is geweest. Dat het ook Gods eigen doel was met Israëls geschiedenis om in hun midden te wonen en dat Hij daar het koningschap van David voor heeft gebruikt. God zelf heeft het leven van David zo geleid dat het in Jeruzalem tot de bouw van een tempel zou komen. Hij heeft David de burcht Sion in handen gegeven (1 Kron. 11,1-9) en hem in het hart gegeven

---

⁴ Er is discussie over de precieze datering van Kronieken. Wanneer de genealogische lijsten in 1 Kron. 1-9 (eventueel ook de lijsten in 1 Kron. 23-27) als een latere toevoeging worden gezien, zoals voorheen doorgaans gebeurde, kan men tot een vroege datering komen rond 500 v.C. In de joodse traditie wordt vaak Ezra als auteur aangewezen. De meeste exegeten gaan vandaag echter uit van een late datering aan het begin van de 4^e eeuw v.C. (P.B. Dirksen, *1 Kronieken*, COT, Kampen 2003) of tegen het einde van de 4^e eeuw v.C. (S. Japhet, *1 Chronik*, HThKAT, Friburg 2002). De lijsten in 1 Kron. 1-9 worden tegenwoordig als een doelbewuste compositie herkend, die deel uitmaakt van het totaal-ontwerp van het boek. Zie bijv. P.C. Beentjes, 'I en II Kronieken'. In: J. Fokkeman en W. Weren (red.), *De Bijbel Literair. Opbouw en gedachtegang van de bijbelse geschriften en hun onderlinge relaties*, Zoetermeer 2003, 435-446.

⁵ Ik volg op dit punt de interpretatie van Dirksen en Japhet. Anderen zien het doel van de schrijver liggen in het beantwoorden van de vraag wie het ideale Israël vormt (S.J. de Vries, *1 and 2 Chronicles*, FOTL, Grand Rapids 1989) of in het leveren van een bewijs dat de cultusgemeenschap van Jeruzalem de rechtmatige voortzetting van het ideale rijk onder David en Salomo is (Beentjes, a.w., 2003).

om de ark naar Jeruzalem over te brengen (1 Kron. 13,1-14; 1 Kron. 15-16). God zelf heeft hem gezegend in zijn strijd tegen zijn vijanden (1 Kron. 14,8-17; vgl. 1 Kron. 18-20), zodat bij David het verlangen ontstond om ook voor de HEER een huis te bouwen (1 Kron. 17,1). God zelf heeft David ook reeds de plaats voor zijn tempel aangewezen (1 Kron. 21,1-22,1). Bovendien heeft Hij het zo geleid dat David nog vóór zijn dood uitgebreide voorbereidingen voor de tempelbouw heeft kunnen treffen (1 Kron. 22-27). De onderliggende boodschap van dit alles omschrijf ik in mijn eigen woorden als volgt: Denk niet te gering over het hebben van een tempel in je midden, God zelf hecht er belang aan om in ons midden te wonen en dit huis een rustplaats te laten zijn (zie 1 Kron. 28,3).

Opvallend is in dit verband dat Kronieken op allerlei manier grote nadruk legt op de continuïteit in Israëls geschiedenis. Het Israël in de nadagen van het Perzische rijk mag zichzelf in het verlengde zien van het Israël uit de tijd van de eerste tempel. Het is dezelfde God die zij dienen. Dit komt mooi tot uitdrukking in het overvloedig gebruik van de aanduiding van de HEER als de God van de vaders (maar liefst 27x), die nergens aan Samuël en Koningen is ontleend. Op deze wijze communiceert het boek Kronieken dat er door de eeuwen heen continuïteit is in de relatie tussen God en zijn volk (zie o.a. 1 Kron. 29,20). Het is vooral de tempeldienst waarin Israël zelf deze continuïteit tot uitdrukking mag brengen.

Een lastig knelpunt

Het boek Kronieken laat Davids ijver voor de tempel zien en hoe God zelf hem daarin geleid heeft. Toch was er in dit verband een moeilijke vraag waarop de Kronist een antwoord moest zien te vinden, namelijk waarom David die tempel niet zelf heeft mogen bouwen. Het wonderlijke is dat daar in het boek Samuël eigenlijk geen verklaring voor wordt gegeven. Als David zijn plan om voor de HEER een huis te bouwen met de profeet Natan bespreekt, dan krijgt hij de prachtige belofte dat de HEER voor hem een huis zal bouwen, dat ook zijn zonen op de troon zullen zitten en dat één van hen die door David verlangde tempel zou mogen bouwen (2 Sam. 7,5-16). Een duidelijk antwoord op de vraag waarom David zelf dit niet mocht doen, ontbreekt verrassend genoeg.

Ik kan me voorstellen dat dit ook voor David zelf een lastige vraag is geweest. Waarom zijn zoon wel, maar hij nog niet? Dit lot van David doet denken aan wat ook Mozes was overkomen. Mozes was door God gebruikt om zijn volk uit Egypte naar Kanaän te leiden. Zelf mocht hij dat beloofde land uiteindelijk echter niet binnengaan. De reden was dat Mozes op een cruciaal moment geen ontzag had getoond voor Gods heiligheid (Num. 20,12). Het was een hard gelag voor Mozes, dat hij de intocht aan zijn opvolger moest overlaten (vgl. Deut. 3,25v). Ook David heeft zijn karwei niet zelf mogen afmaken. Een goddelijke motivatie daarvan ontbreekt in zijn geval.⁶

Volgens het boek Koningen is het voor koning Salomo gewoon een gegeven dat zijn vader de tempel niet meer zelf heeft kunnen bouwen. Aan koning Chiram van Tyrus verklaart hij dit gegeven als volgt:

Zoals u weet, heeft mijn vader David geen tempel kunnen bouwen voor de naam van de HEER, zijn God, omdat hij van alle kanten door vijanden werd belaagd, totdat de HEER ervoor zorgde dat koning David zijn voet in hun nek kon planten. Maar mij gunt de HEER, mijn God, rust aan al mijn grenzen. Er zijn geen tegenstanders meer en er dreigt geen gevaar.’ (1 Kon. 5,17v; NBG 1 Kon. 5,2v)

---

⁶ De schrijver van het boek Kronieken ziet koning David graag in de rol van Mozes. De herhaalde vermaning van David aan het adres van Salomo, om sterk en moedig te zijn (1 Kron. 22,13; 28,10.20), is ontleend aan Mozes' spreken tot Jozua (zie Deut. 31,6vv; vgl. Joz. 1). Met deze analogie tilt de schrijver van Kronieken koning David op het niveau van Mozes. Beiden hebben een fundamentele rol hebben gespeeld op Gods weg met Israël. Zie J. Dekker, 'Profetische geschiedschrijving (1 Kronieken 28:7, 10, 20)', *Theologia Reformata* 46/4 (2003), 299-303.

Deze verklaring van Salomo staat enigszins op gespannen voet met de situatie die in 2 Sam. 7,1 beschreven wordt...

Een geestelijke verklaring

Het boek Kronieken heeft zich bij de in 1 Kon. 5,17v gedane constatering aangesloten en de notie van de door God gegeven rust daarom weggelaten in zijn tekening van Davids situatie bij het ontvangen van de Natansprofetie in 1 Kron. 17. Daarmee heeft hij de tussen 1 Sam. 7,1 en 1 Kon. 5,17 geconstateerde spanning weggenomen (vergelijk ook 2 Kron. 2,2v met 1 Kon. 5,17v). De Kronist heeft het echter niet bij deze harmonisatie willen laten en naar een diepere verklaring gezocht voor het raadsel dat David niet zelf de tempel gebouwd heeft. Want het kan toch geen historisch toeval zijn dat David niet aan de bouw van de tempel is toegekomen? De geestelijke verklaring die het boek Kronieken gevonden heeft, is dat David in feite een man van oorlogen was en geen man van rust. In 1 Kron. 22,8v vertelt David in een terugblik wat de HEER hem gezegd heeft:

*Jij hebt ten overstaan van mij veel bloed vergoten
en grote oorlogen gevoerd.
Daarom zul jij geen huis bouwen voor mijn naam,
je hebt te veel bloed vergoten.
Maar je zult een zoon krijgen.
Hij zal een man van vrede (rust!) zijn,...*

God wilde dus niet dat iemand met zoveel bloed aan zijn handen de tempel zou bouwen. Inderdaad moet van David gezegd worden dat hij veel bloed vergoten heeft. Hij was 'een man van oorlogen' (Hebr. tekst 1 Kron. 28,3; vgl. NBG 'een krijgsman'). Daardoor is hij niet de geschikte persoon om voor de HEER een tempel te bouwen. Tegen de achtergrond van deze geestelijke verklaring is het ook te verstaan dat Natans woorden in 1 Kronieken 17 stilliger klinken dan in 2 Samuël 7. Wat in 2 Sam. 7,5 nog als vraag klinkt – *Wil jij voor mij een huis bouwen om in te wonen?* – is in 1 Kron. 17,4 een beslist verbod geworden – *Jij zult voor mij geen huis bouwen om in te wonen.*

De Kronist ziet de verhindering echter niet liggen in een door David *onschuldig* vergoten bloed. Vanuit het boek Samuël zal de bijbellezer geneigd zijn om allereerst daaraan te denken, bijv. aan het verhaal van Uria (2 Sam. 11). Kronieken vertelt dit soort verhalen echter niet, omdat het van David vooral de positieve dingen wil vertellen. Bij het vele bloed dat David vergoten heeft denkt de Kronist aan de grote oorlogen die David heeft moeten voeren (1 Kron. 22,8; 28,3). Dat kan ons verbazen omdat van Davids oorlogen herhaaldelijk gezegd wordt dat God hem daarin gezegend heeft (1 Kron. 18,6.13). Hoe kunnen diezelfde oorlogen dan bij de tempelbouw als een verhindering gelden?

De tempel als rustplaats

Dat hangt ermee samen dat de te bouwen tempel bij uitstek 'een huis van rust' moest zijn. Zo wordt in 1 Kron. 28,2 over de tempel gesproken, de enige plaats in Kronieken waar hetzelfde woord voor 'rust' wordt gebruikt als in 1 Kron. 22,9. Dat pleit ervoor 'een man van rust' en 'een huis van rust' in relatie tot elkaar te zien. Bovendien roepen de bewoordingen van 1 Kron. 29,2 ook Psalm 132 in herinnering (vgl. 2 Kron. 6,41).⁷ De te bouwen tempel moest bovenal een rustplaats zijn: voor de HEER zelf en voor de ark als teken van Gods aanwezigheid, èn – onlosmakelijk daarmee verbonden – een rustplaats voor de mensen, met name voor de vermoeiden en de armen die bij de HEER een schuilplaats zoeken (vgl. Jes. 14,32; 28,12).

Blijkbaar is God er huiverig voor te zeer met oorlogen geassocieerd te worden. Ook oorlogen die op zich rechtvaardig zijn en zelfs door God gezegend worden, kunnen het zicht

---

⁷ Volgens H. de Jong, *Van oud naar nieuw. De ontwikkelingsgang van het Oude naar het Nieuwe Testament*, Kampen 2002, 24, zijn Psalm 132 en Kronieken in verschillende opzichten theologisch met elkaar verwant.

op de HEER en de aard van zijn heil belemmeren. Daarom luistert het bij de tempelbouw nauw en is zelfs iemand als David, hoe voorbeeldig ook in zijn ijver voor God, hiervoor niet de juiste man. Met al dat bloed aan zijn handen zou hij onbedoeld zelfs een vertekend beeld van God kunnen geven. Als het om de tempel als 'huis van rust' gaat, dan kan dit maar beter door 'een man van rust' dan door 'een man van oorlogen' gebouwd worden.

Dit is de diepe verklaring die het boek Kronieken, onder leiding van de Heilige Geest, gevonden heeft voor het opmerkelijke feit dat David zelf de tempel van God uiteindelijk niet heeft mogen bouwen. Dat ik deze verklaring in eerste instantie aan de Kronist toeschrijf, hoeft intussen niet uit te sluiten dat ook David zelf, onder leiding van diezelfde Geest, indertijd al tot een dergelijke conclusie was gekomen.

Die man van rust mocht Salomo zijn, die daar ook in zijn naam al iets van laat doorklinken. Uitdrukkelijk wordt ook van hem verklaard dat God hem tot een vader zal zijn, en dat hijzelf God tot een zoon zal zijn (1 Kron. 22,10). Deze belofte heeft ook in de Natansprofetie al geklonken, zij het dat in 2 Sam. 7,14 nog de mogelijkheid van een goddelijke kastijding wordt genoemd, voor het geval deze Davidszoon zou zondigen. Niet zonder reden is dit element in 1 Kron. 17,13 al weggelaten. Kronieken legt er de nadruk op dat Salomo in een persoonlijke en ongestoorde gemeenschap met God zal mogen leven. Als man van rust zal Salomo mogen uitstralen wat Gods diepste bedoeling met zijn tempel zal zijn, namelijk een rustplaats te scheppen van waaruit Hij rust en vrede zal schenken aan wie vermoeid en belast zijn.

Bijbels-theologisch intermezzo

Met opzet gebruik ik nu woorden die eigenlijk pas door Jezus gesproken zijn. Daarmee wil ik laten zien dat Jezus zich met zijn uitnodiging voor hen 'die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan' (Mat. 11,28) in feite als de nieuwe tempel presenteert. In zijn ijver voor de bestaande tempel is Jezus echt een Zoon van David (vgl. Joh. 2,17). Maar als 'man van rust' is Jezus tegelijk meer dan David 'beeld van de onzichtbare God' (Kol. 1,15). Wanneer Jezus de vermoeide en belaste mensen niet naar naar de bestaande tempel, maar naar zichzelf verwijst, blijkt Jezus zelfs meer dan Salomo te zijn (vgl. Mat. 12,42). Jezus is niet alleen de 'man van rust' onder wiens heerschappij de HEER zijn volk rust en vrede zal schenken, maar tegelijk ook het 'huis van rust', de nieuwe tempel in wie God wonen wil. Daarmee is Jezus zelf het niet te onderschatten hoogtepunt geworden van Gods weg met Israël.

Groeiende belangstelling voor Kronieken

In het voorafgaande heb ik ingezoomd op enkele kernteksten uit het boek Kronieken om op die manier de eigen boodschap van dit bijbelboek in beeld te krijgen. Dat loont de moeite. Helaas heeft het boek Kronieken nog steeds te kampen met een hardnekkig imago van saaiheid. Niet alleen klinkt de naam van het boek weinig inspirerend, maar ook de lijsten waarmee het begint en de opsommingen die het elders bevat dragen weinig bij aan het leesplezier. Bovendien wekt de plaatsing na Samuël en Koningen de indruk dat Kronieken in feite meer van hetzelfde biedt en weinig nieuws te vertellen heeft.

Ook in de bijbelwetenschap heeft Kronieken lange tijd nauwelijks serieuze aandacht gekregen. Algemeen werd gedacht dat dit bijbelboek vanwege zijn late ontstaanstijd niet als een betrouwbare bron zou kunnen dienen om het verloop van Israëls geschiedenis en de ontwikkeling van Israëls godsdienst in beeld te krijgen. Velen oordeelden zelfs ronduit negatief, omdat de Kronist de historische gegevens niet alleen sterk eenzijdig zou hebben geselecteerd, maar deze ook op grove wijze gemanipuleerd zou hebben. Sinds enige tijd mag het boek Kronieken zich echter in een groeiende belangstelling verheugen.⁸ Met de opkomst van een meer literaire benadering heeft men meer oog en waardering voor het

---

⁸ Zie P.B. Dirksen, 'Kronieken in de recente literatuur: Een overzicht van recente publikaties betreffende Kronieken.', *Nederlands Theologisch Tijdschrift* 47 (1993), 6-20.

eigen karakter van Kronieken gekregen en ontstaat er ruimte om zijn eigen boodschap op het spoor te komen.⁹

Profetische geschiedschrijving

Maar die historische betrouwbaarheid dan? Het valt inderdaad niet te ontkennen dat het boek Kronieken ons een wat eenzijdig beeld geeft van Israëls geschiedenis en van het koningschap van David. Daar heeft het boek Kronieken echter bewust voor gekozen. Je zou het kunnen vergelijken met dat wat het evangelie van Johannes doet in vergelijking met de andere evangeliën. Ook Johannes heeft ervoor gekozen om bewust eenzijdig te zijn. Terwijl de andere evangelisten uitgebreid vertellen over Jezus' rondreis en werk in Galilea, vertelt Johannes van Jezus' bezoeken aan Jeruzalem en van zijn werk in de tempel. Johannes legt ook alle nadruk op het feit dat Jezus de Zoon van God is en daarom van tevoren precies wist wat er zou gebeuren en hoe Hij de Schriften zou vervullen. De andere drie evangelisten laten meer zien van Jezus als mensenzoon en van de worsteling die het Hem gaf om te moeten lijden en sterven. Aan de opzet van zijn evangelie kun je proeven dat Johannes wat later dan de anderen en meer theologisch reflecterend over het leven van Jezus heeft geschreven. Zo ongeveer heeft het boek Kronieken dat met het leven van David gedaan, met de bedoeling om vooral het belangrijkste, zeg maar de rode draad in Davids leven naar voren te halen.

Wat Kronieken doet is in feite een vorm van thematische of profetische geschiedschrijving. Vanuit één bepaald gezichtspunt wordt de geschiedenis van Israël nog eens naverteld en tegelijk geïnterpreteerd. Hierin is Kronieken natuurlijk niet uniek. Ook de boeken Samuël en Koningen, die niet voor niets tot de vroege profeten worden gerekend, vertellen de geschiedenis van Israëls koningen vanuit hun eigen gezichtspunt. In de praktijk van het bijbellezen zijn we ons er niet altijd van bewust en verbazen we ons meer over de eenzijdige beeldvorming van Kronieken dan die van Samuël en Koningen. Maar ook deze laatstgenoemde boeken hebben eigen keuzes gemaakt in wat van Israëls koningen verteld kon worden. Zo krijgen we vooral te horen hoe deze koningen in relatie tot God stonden en of zij tijdens hun regering ook de afgoderij onder Israël zijn tegengaan. Dat daarbij hun falen op godsdienstig zoveel aandacht krijgt, veel meer dan hun prestaties op het terrein van de politiek, heeft mede te maken met het drama van de ballingschap dat beide huizen van Israël hebben ondergaan. De boeken Samuël en Koningen gaan ons voor in een geestelijke duiding hiervan (zie o.a. 2 Kon. 17 en 21). Daarmee is ook hun geschiedschrijving onmiskenbaar profetisch gekleurd.

De schrijver van Kronieken is in deze profetische kleuring echter nog een stap verder gegaan en heeft zijn beschrijving van Israëls geschiedenis vergaand gethematiseerd met het oog op de situatie van God volk in zijn eigen dagen.¹⁰ Deze thematisering komt vooral tot uitdrukking in de concentratie op het huis van David en op de tempeldienst. Kronieken benadrukt in het bijzonder ook de relatie tussen beide: de belangrijkste functie van de davidische koningen is het in stand houden van de tempeldienst en daarmee de godsdienstige structuur van het koninkrijk.

---

⁹ Zie S. Japhet, *The Ideology of the Book of Chronicles and Its Place in Biblical Thought*, Frankfurt am Main 1989.

¹⁰ Behalve door een thematisering van Israëls geschiedenis kenmerkt het boek Kronieken zich overigens ook door een zekere systematisering van Israëls geschiedenis. Heel Israëls geschiedenis wordt zo beschreven dat de samenhang tussen iemands daden en de gevolgen daarvan steeds uitdrukkelijk naar voren komt. Ook Samuël en Koningen gaan uit van dit principe, maar hebben daarbij meer het geheel van Israëls geschiedenis op het oog. Het perspectief van Kronieken is meer verwant aan dat van Deut. 24,16 en Ezech. 18,20. Daar wordt gesproken over ieders individuele verantwoordelijkheid. Op grond van ditzelfde principe maakt Kronieken er veel werk van om te laten zien hoe koning en volk, ieder voor zichzelf, de gevolgen van hun eigen daden krijgen te dragen, hetzij goed, hetzij kwaad (vgl. de verwoording van dit principe in 2 Kron. 25,4 in vergelijking met de meer juridische formulering van 2 Kon. 14,6). Ook de ondergang van Juda wordt daarom enkel beschreven in relatie tot de zonden van zijn laatste koning (zie 2 Kron. 36,11-21). Zie over deze systematisering van Israëls geschiedenis met name Japhet, *a.w.*, 1989, 150-165.

Ter illustratie van dit laatste wijs ik nog één keer op een belangrijk verschil tussen de beide versies die 2 Sam. 7 en 1 Kron. 17 van de Natansprofetie geven. In 2 Sam. 7,16 zegt Natan tot David:

Jou stel ik in het vooruitzicht dat je koningshuis eeuwig zal voortbestaan en je troon nooit zal wankelen.

In 1 Kron. 17,14 wordt deze belofte toegespitst op de Zoon van David en de tempel van de HEER:

Ik zal hem voor eeuwig aanstellen in mijn huis en in mijn koninkrijk, en zijn troon zal nooit wankelen.

Uitnodiging tot prediking

De boven genoemde thematisering geeft het boek Kronieken een sterk homiletisch karakter, vergelijkbaar met dat van Deuteronomium in relatie tot Exodus, en van Johannes in relatie tot de synoptische evangeliën. Als bijbelboek tendeeft het boek Kronieken naar een preek die zijn lezers resp. hoorders vóór alles tot trouw wil oproepen. Om die reden heeft Kronieken ook een aanzienlijke plaats ingeruimd voor het spreken van Gods profeten. In Kronieken verschijnen meer profeten ten tonele dan in Samuël en Koningen.¹¹ Hun boodschap is zeer eensluidend. Ze roepen steeds weer op om 'de HEER te zoeken', een geliefde zegswijze in Kronieken die nauw met de tempeldienst verbonden is (zie o.a. 1 Kron. 22,19; 2 Kron. 11,16; 14,4; 15,12.13). Hierbij wordt ook keer op keer de belofte in herinnering gebracht dat Israël alleen in deze weg zegen kan verwachten.

Vanwege dit homiletisch karakter nodigt het boek Kronieken ook uit om bepreekt te worden, meer dan naar mijn indruk nu gebeurt. De bewust gekozen eenzijdigheid van dit bijbelboek hoeft de prediker daarbij niet als een belemmering te ervaren. Er is ook geen reden om wat Kronieken vertelt te harmoniseren met wat er in de boeken Samuël en Koningen staat. Laat elk bijbelboek zijn eigen boodschap maar vertellen, zoals die onder leiding van de Geest mocht worden opgeschreven. Over David valt natuurlijk meer te zeggen dan Kronieken doet, maar deze David was er ook, een man naar Gods hart die geheel naar Gods wil zou handelen (vgl. Hand. 13,22). Elke situatie vraagt om zijn eigen accenten. Is dat in een prediking die profetisch wil zijn zoveel anders dan in de profetische geschiedschrijving van de Bijbel?¹²

---

¹¹ De profeten en zieners die in Kronieken genoemd worden zijn achtereenvolgens: Samuël (1 Kron. 9,22 e.a.), Natan (1 Kron. 17,1 e.v.), Gad (1 Kron. 21,9 e.a.), Heman (1 Kron. 25,5), de Sioniet Achia en Jedo (2 Kron. 9,29), Semaja (2 Kron. 12,5vv), Iddo (2 Kron. 13,22), Chanani (2 Kron. 16,7), Micha ben Jimla (2 Kron. 18,7), Jehu (2 Kron. 19,2), Jachaziël (2 Kron. 20,14-17), Elia (2 Kron. 21,12), Zekarja (2 Kron. 24,20), Azarja (2 Kron. 25,1), een anonieme profeet (2 Kron. 25,15v), Jesaja (2 Kron. 26,22 e.a.), Oded (2 Kron. 28,9), Asaf (2 Kron. 29,25vv), Jedutun (2 Kron. 35,15), Jeremia (2 Kron. 36,12).

¹² Zie over bijbelse geschiedschrijving in dienst van de homilese ook J. Dekker, 'Herschreven heilsgeschiedenis. Geschiedschrijving en toekomstverwachting in Ezechiël 20', *Theologia Reformata* 50/3 (2007), 267-284.